

LIBURVAK

ITUN ZAR ETA BERRIA. Olabide'tar Erraimun, S. I. (1869-1942).

Bilbo'n, Yesu'ren Biotzaren Deya, 1958.

Emen dugu azkenik, A. Etxeberria eta beste zenbaiten kupidarik gabeko lanari eskerrak, apain baiño apainago argitaratua, A. Olabide zenak urte eta neke askoren buruan euskeraz eman zuen Biblia osoa. Iñiolaz ere, euskaldun batek letra-saillean iñoiz burutu duen egitekorik larrietakoa da eta are larriagoa agertzen zaigu euskaldun berri batek egin zuela gogoratzean. Itzuli ere etzuen nolana egin, gogo heroz, arreta andiz eta jakite ugariz baizik. Maiz eduki bearko dugu gogoan eta esku-artean liburu au aurreratzean.

Ezta leen aldiz agertzen orain euskerazko Biblia osoa. Aurten eun urte, ain zuzen, eman zuen argitara Bonaparte'k Duvoisin'en itzulketa ederra. Aita Uriarte'k ere osorik itzuli zuen, osorik agertu ezpada ere. Eztatuen Bonaparte'k, egia esan, Elizak agindu bezala argitaratzen, ezpaitzitu euskaldunen arimen onerako eragin, baiña uts oriek —bear ziren oarrak eta baimenak— erraz osa zitezkean, euskaldunok nai izan bagendu. Etzegoen deus itzulpen orietan. Vulgata-tik artuak ziren ezkerok. Elizak ontzat eman etzazekeanik.

Eztizkigu oraingo A. Olabide'ren Itun zaar eta berriak leengo Testamentu zaar eta berriak aantzarazi bear; leenago ere itzuliak zeudela jakitea ere ezta aski oraingo au gutxiesteko. Ezin berdin ditzakegu elkarrekin gaiñera, erabat beintzat. Jatorrizko izkuntzeta-rik artua dago Olabide'rena, ez latifietik, eta Biblia-gaietan egungo egunean arki ditekean jakitearean laguntzarekin itzulia. Enaiz, ordea,

sail onetan aurrerago sartuko, gauza ere enaiz eta. Argitasunik nai duenak jo beza Lafitte jaunak, *Herria* astekarian aurrenik eta liburuxka batean gero —orren berria aurreraxeago ikus dezakezu— euskal-itzulpen zaar eta berriei buruz argitara berria duen idazlan jakintsura.

Olabide'ren izkerari lotuko natzaio, izkuntza-gaietan ere eredu eta gidari gisa ager baititeke Olabide. Ots, joera baten eredu bezala, ezpaitu beste inork ain urruti jo bide orretatik eta, batez ere, ezpaita beste inor ain zearo eta jakifnaren gainean ibilli bide orretan barrena.

Olabide'ren izkeraz ere mintzatu zaigu Lafitte eta bat nator, itzez itz, beronen esanekin. Guztiarekin ere, ez aal da alferrik esana izango esatera noana. Badirudi, bada, euskalki bakoitzeko euskaldunek izan bear luketela itza auzi onetan, euskalkien arteko berexkuntzak baitira nolazpait ere auzi osoaren mamia.

Orhi'ko xoria Orhi'n laket. Arrotz idurituko zaio zenbaiti Olabide'ren izkera, beste zenbaiti arrotz agertuko zaion bezalaxe Urte, Duvoisin, Uriarte, Larregi eta Lardizabal'ena: nolana ere, eta beren artean dituzten berezitasun larriak gora-beera, bixkiak dirudite azken oek guztiok Olabide'ren aldamenean. Nik (izen-ordain iguingarri au ezin-bestean darabilt) leenago ezagutu nuen Olabide (Itun berri-ko Olabide, jakifna) besteak baiño. Bearrak ekarri ninduen auengana gogoak baiño geiago. Gero, askozaz geroago, sortu zen gogo eta atsegiña, poliki-poliki, irakurri-ala. Eninduen beraz oiñaturak jo eta aldarazi *in actu oculi*, luzaroko jardunak baizik. Aldatu nintzan, orratik, eta atzerri latzean ikusten dut ene burua berriro Olabide'ratzean.

Laburzki mintzatzeko, saio-izkera, ots, euskera experimentalak, deritzat Olabide'ren izkerari, bide berri batetik abiatu ezkeror noraiño el litekean antzemateko sortua edo. Orretarako, biar-etzitako euskaldunei begira, aaztu egin bear nora ezean, gutxi edo geiago, gaurko euskaldunak, atzokoak ez ezik.

Ezta gaitz saio-euskera orren zenbait ezaugarri nabarmen azaltzea. 1078-1079 orrialdeetan zabaldu zait liburua ala bearrez (*Gogoe-tak=Eccl. 2, 26-4, 8*) eta or berton idoro ditezke geientsuak.

Ortografiatik as gaitzke: *Yainkoak, yayotzeko, yosteko, aztertu, makurrkeria, negarr-eguna* (r gallurdunaz idatziak auk), *aberên, gôra, zapaltzallên*. Eztira berrikeri auk Olabide'k asmatuak, ezta Olabide'k bakarrik erabilliak (*aberên* eta antzekoak eztira gainera *Itun berria*-n agertzen), berrikeriak dira orratik: bearrik gabe, alegia, eta batasunaren eta euskal-irakurlearen kaltean sorturikako era berririak, Altube'k argi eta garbi adierazi zuen legez. Y letra, esate baterako, ezta erabiltzen asi batasunerako, nagusi ageri zen batasuna

apurtzeko baizik, yakin eta esaten duten euskaldunek *jakin* eta abar idazten baitute (1). Oiturari bagagozkio —gutxitan izaten baitira oiturak arrazoizko oñarririk gabeak—, gaiñera, eztugu emen agertzen den bidegabereren bat edo beste bezalakorik egingo: oker bada *ajola*, okerrago *ayola* idaztea *axola* izan bear lukeana.

Uskeriak dira ia auek: itzen aukerara bagatoz, arkituko da zer esanik. Olabide ezta, egia, itz-berri-zale amorratua: maiz aski zenbaiti berriak iduri lekizkiokleanak ez tira berriak, zaarrak baizik. Arestian aipatu ditudan bi orrialdeetan, adibidez, iru orrelako topatu ditut: *iñartxia* “bekaitza, bekaizkeria”, *azaga* “azkena, bukaera”, *yarauntzia* “ondarea”. Irurok, dakidanez, *hápx legómena* dira, 1956'ko *Refranes y Sentencias*-en bakarrik ageri direnak. Ba ote zuten orrelako zaararen zaarrez aspaldi usteldu ziren itzak oraingo liburu batean sartzeko eskubiderik? Ez, ene ustez, ezin-bestean izan ezik, eta emen ezin-besterik etzegoela bistan dago. Zaar-zalea nauzute, baiña zaar-naiz berri-zaletasunean bearrezkoa dirudi neurriak.

Euskalki guztietarik artu du Olabide'k itzetan ere eta itzetan batez ere. Eztago ezer txarrik, berriz ere, bere neurrian egin ezkeru. Baiña Azkue eta Lhande'ren iztegian arkitzeagatik utsagatik —eta orietan arkitzen ez tirenak ere badira ugari liburu onetan—, eztu itz batek beste edozeiñek ainbat esku. Olabide'k, berriz, maizegi artu ditu Euskal-erriko xokorik galduenetan jaso izan diren itzak, baita aspaldidanik nonnai aaztu zirenak ere, literaturan naiz erri-izkuntzan zabalduago eta ezagunagoak direnen kaltean.

Diodan orrialdeetan bi aldiz agertzen da *dordoa*. Enekiengongi zer zen eta Azkue-gana jo bear: Bizkai'ko itza omen da *durdua* “dificultad” eta Mogel'ek (baiña zein Mogel'ek eta non?) darabiliena. Ez ote genduen emen ere euskaldun geiagok adituko gendukean modukorik?

Ortik kanpora, nabarmenagoak ikus ditezke. Ona zenbait ale. *Igarotzen ziranek, berriz, burbuñoka biraokatu ta esaten zioten* (Mt. 27, 39): *burbuñoka* “moviendo la cabeza, p. ej. de perlesía y aun voluntariamente” Erronkari'ko Uztarrozen entzun omen zuen Azkue'k. *Emakume bat an ikusi nun birao-izeneg kunkuin... ta eskuan urrezko ontzi bat iguingarriz kunkuin* (Ap. 17, 3-4): *kunkuin* “repleto” (*blei*, alegia) Zuberora'n erabiltzen omen da (Larrasket'ek *kün-*

---

(1) Badirudi emen, erderaren igesi gabiltzala, sarritan bezala, erderari euskeraz bear elukean eskua ematen diogula. Ez genduke, alegia, gaztelaniazko *j*-rik nai, euskeraz arrotza delako: otsa esan nai dut, ez letra. Lasai gaitezen. Zerbaiten berri dudan izkuntzetan gaztelania da bakar-bakarra *j* letra orrela ebakitzen duena. Ezta, beraz, arritzeko, gaztelaniaz apur batean bederen aazten bagera, euskeraz ere letra ori bestela irakurtzea.

küño “(arbre) surchargé de fruits” dakar). *Ekalo* “atmida kapnoú, uaporem fumi” (Act. 2, 19—Joel 3, 3), *kelaño*, *kemeta* edo *kemordo* alegia, Baztan’goa omen da. Eta onelaxe bein ta berriro. Irakurleari etzaio biderik geiegi zabaldu bear, agian, baiña arantzaz eta sasiz irautzeak ere eztirudi egoki.

Ar ditzagun *ekera-oxezkiak*, sortalde-sartaldeak. Bi gauza esan ditezke bigarrenaz. Erronkari’ko itz onek, aurrenik, eztu “sartalde, etziñalde” esan nai, “laiotza” baizik. Gero, etzegoan artu bearrik, baiña artzekotan etzukean Erronkari’ko itxura berexi ta arrotz orretan sartu bear, beste euskalkietan duenean baizik: *oi(h)eski*, *Zaraitzu’n oeski*. Bestela, *anaxe*, *exar*, *oxal*, *texu* eta abar esan bearrean giñake, Erronkari’n bezala. Aurrenekoari (*ekera*-ri alegia) dagokionez, norknai daki *egutera* askozaz zabalduagoa dagoela gure artean *ekera* baiño: au (Azkue’k du berriz itza) Ezkioga’n erabiltzen omen dute. Eztut batere argi ikusten gaiñera ez batak ez besteak “sortalde, eguzki-alde” esan nai dutenik, baiña ortan utz dezagun.

Erderatikako euskal-itzak eztitu zearo baztertzen Olabide’k; geiegi xamar bai, ordea. Batzuetan, nola ez ba, erderaren osiñean amñtzen ere da, erderaren itzuri dabillega. Etzuen *seape*, *ziape* artu nai izan *sinapi* (*sinapis*) itzultzeko, latifietikakoa zela igerri ziolako nonbait, eta *yeben* (*yeben-azia*) sartu zuen orren lekuan. Baiña *yeben* (*xeben* bear luke izan) ezta euskal-itza eta orixe esan nai dut, eztela euskal-itza: *jeben* Baraibar’ek Araba’ko Valdegovia’n bildu zuen, euskal-mugetarik urruti, beraz, Erdi Aroan ere euskerarik egiten etzen lurraldean. Gaiñera, eta au da okerrena, *jeben*-en jatorria *ziapere*na berbera da, alde au gora-beera: *ziapere*-ren *n*-rik ezak eta *p* orrek argi adierazten dutela aspaldidanik gureganatua dugula eta orrenbestez euskal-itz garbia dela, *jeben*-en *n*-k eta *b*-k aitzitik erderak itzari eman dion itxura salatzen dutelarik. Badu beste arras gogoko itz bat, *barano*, “inguru” adierazteko. Zuberoa’ko itz zarra omen dugu eta an ere, leen eta orain, edatuagoa dago noski *üngü(r)ü*. Baiña *inguru* latifietik artua omen, eta nola lasai erabilli? Enuke iñor naigabetu nai, baiña obe dugu *inguru* erabilli. Euskal-erri osoan zabaldua dago ura; au, berriz, euskal-lurralde batean leen eta orain, agi denean, iñoiz ez. Geiago bear dutenentzat bijoa beste argitasun au. *Inguru* latifietikakoa da, ez erromantzetik artua, aspaldidanik euskaldundua, beraz; *barano*, aldiz, bearnesetik artua, sartu berria beraz bestearen ondoan, bearnesa ere erdera baita eta euskeraren mugaide, ain zuzen. Gaztelaniazko *baranda*-ren jatorri berbera du, jatorri illun xamarra egia esan, Corominas’en iztegian ikus ditekenez.

Eunka dira liburu onetan, millaka eypadira, itz berriak, zaararren zaarrez aaztuak edo bazterren batean ezagunak badira euskal-literaturan iñoiz sarrerarik izan ezutenak: *adei*, *akalde*, *alatz*, *antxintxika*,

asketsi, atuxa, bakaldun, dedu, deunetsi, gaizkatu, gentza, ludi, ukar, ukuzi... Ezta oraingoa *era*il eztela euskal-itza, ezta *deun* ere, *era*ille, *deunga* jatorretarik gaizki atereak direla. Ezta euskeraz *bayetsi*-rik ere: Oihenart'en errefracuetan, *Otsoak zer baitetsa, bait-detsa, etsi*-rena, da. *Onetsi* euskal-itza da, baiña eztu "bedeinkatu" adierazten, "maitatu" baizik.

Olabide'k bazekien bazuela besterik orien orde: maiz euskaldun guztiek, beti euskaldunik geienok nekerik gabe adi ditzakegun itzak. Etzeuzkan, ordea, gogoan diren euskaldun kaxkar-ezjakiñak, bear lirakean euskaldun jantziak baizik, biar edo etzi ugariago sor litezkean euskaldunak. Etzion beñipein jaramonik egin Larramendi'k Mendiburu'ri eman zion burubideari: "Beste batzuek ditugu gure Euskeran nai ez lukeenak beste hizkundeetatik hiztxo batere... Bederako ergelkeria! Etzaitzela zu malmeti. Euskerari eratxi zaizka Gaztelaniatik, Latinetik edo beste hizkundeetatik hitz asko, baiña adituaz ta oituaz Euskerakoak bezain ongi aditzen diranak: eta oyek utzi behar eztitugu. Ta beharbada noiz edo berriz obeko da onelakoak usatzea Euskerakoak baño, batez ere Eliz-gauzetan ta gure arimen salbazioari dagozten egikarietan." Larramendi'k, izan ere, bere askakari ugariak erdaldunentzat sortu zituen eta oberik opa zien euskaldunei. Olabide'k, aldiz, eztitu bear bada *arima, barkatu, bataio, bekatu* eta antzekoak erabat baztertu, baiña eztira liburu onetan erraz arkitzen.

Eztut adierazi nai, iñolaz ere, bere eginkizun nagusiaz den gutxi-ena ere aaztu zenik. Bestetara noa. Euskaldun berria izanik, eta bere aldiko euskaldun berria, ezin gauzak ikus Larramendi'ren begiz. Etzizaiokean orduan euskaldun berri batek begiramen andirik ekarri euskaldun jator bati, ots, euskeraz debekurik gabe mintzatzen denari. Jakiña eta ezaguna baitzen euskaldun jatorrek "obetu bearreko" izkuntza zarpail batean egiten zutela. Eztago Txomin Agirre'ri bertsolarien jardunak ematen zion tristura oroitu besterik edota Campion'en arako txantxetako ura: "Los vascos son unos burros que no saben lo que se vascuencean." Barreatua zegoen gaiñera izkuntza nolana eraberritu, aldatu, ugaritu eta murriztu zitekealako iritzia, oitura eta tradizioaz batere konturik egin gabe.

Aipatu ditudan xeetasunok, berriz diot, eta beste anitzek, garbiro azaltzen digute Olabide etzela ziñetako eta benetako euskeraz ari, saio-euskera edo euskera experimental batean baiño. Norbaitek ikus ezpadeza, argibide au eskeñiko diot. Ba ote da Euskal-erri osoan eliz-gizonik Olabide'ren zenbait esaldi dauden daudenean prediku batean emango lituzkeanik? Onako au, esate baterako: "Entzun duzute esanik dagola: EZ IZORRTU. Nik, berriz, dasaizuet: emakumea irritsez iñork begira dunekoxe, bere biotzean arekiko izorrkeri egin

du." (Mt. 5, 27-28: Ex. 20, 14-n bestela dago.) Ori ezta orrela esaten, itz ori luzexegoa baita euskeraz (2). Itz orrek, gaiñera, eztu or ezarri nai zaion zentzua. Ezta ori, ordea, okerrena: itz ori ezin dezake sermolari batek ezur-aragizko euskaldunen aurrean esan. Amets-euskaldunek, ordea, zernai gauza entzun dezakete eta eztute inoiz txintik aterako. Itzak, jakifia da, badute beste zerbait, adime- nez nolazpait besarka ditekean adieraz gaiñera, adimenak ikusten ez- padu ere biotzak uki dezakena: beren giroa, usaia, lurriña eta sen- timen-kutsua. Orrexek, gauza ezerez orrek, gidatzen du idazle eta iztun trebea itzak autatzean eta orixe da —saio-izkera batean, baiña ez benetako izkuntzan— antolatzaillaren erabaki utsez bazter eta deusezta ditekeana.

Euskalki-naastea ere saio-tankera orretatik datorkio liburu oni. Elkarren ondoan ageri dira, esate baterako, *aalke*, *aantzi*, *arean*, *arrituenik ez dugu*, *asagotu*, *gaur* (ez *egun*) *iize*, (*sua*) *lako*, *neba*, *senide* (ez *aurride*), *tuxuri* ta *txerren*, *yardetsi*, *zeia* ta *nik dakit* beste zenbat. Euskaldunik geienok beldur gifiñake, noski, orrenbeste- tara ausartzeko: ez ote da bearrezko orrelako naaste batean izkuntza biziaren kemen eta jatorotasuna urtzea eta desegitea argizagia surtan be- zala? Itzak berak, izkuntza baten zatirik aldakorrenak eta askatuena, eztira ezer iztegi osoaren egituraz eta sistemaz kanpora. Elkarrekiko ar-emanak direla bide bakarrik dute zeifiek bere adiera. Eta itz batek, ingurukoak geitzen, gutxitzen naiz aldatzen bazaizkio, ezin leangoan irau.

Esanak esan, bada miresgarriagorik. Olabide'ren izkera, ain na- barra izanik azalez, gipuzkera soilla da mami-mamiraiño jo ezkerok, eta gipuzkera murriz-ertsia gaiñera. Otsak, zorioneko y kendu ez- kero, gipuzkoarrak dira: *apari* ipiñiko du, esaterako, ez *afari*. Itzak, bai, nondinaiñoak dira, baiña alaz ere *mingain* eta *ikutu* aukeratu ditu, au da, gipuzkerari, ia bakarrik dagoenean ere, aurea eman dio heste euskalki guztien gaiñetik (3). Eta morfologia, izkuntzaren muiña, giputza dugu eta giputz baiño giputzagoa batzuetan: Gipuz- koa'n *sar zaites* entzuten eta irakurtzen bada ere, *sartu zaites* ager- tzen da emen, beti edo geienetan. Aditza batez ere gipuzkoarra dugu, analogiaz zertxobait aldatua: *dikat*, *ditute*, *zaituz*, *zaituzt*, *zituden*, *lituke*, e. a. Adizkiak, bestalde, azken urteotako "gipuzkera labur-

(2) Zuberoa'n ere, eta xuberotarren itzak gureak eztuen pisua du puntu onetan, itza luzeagoa da. Ikus Larrasket, s. v. *izorra*: "L'a appartient au thème: *isor* est fautif." Eta au gaiñeratzen du: "mais le Basque est discret dans l'emploi des mots de cette famille: il dit, de préférence (barka, arren), *haur esparantxan*."

(3) Orain, liburu onetan, *Itun berri*-ko *ikutzen* bera *ikuitsen* biurtu da. *Itto* ere irakurri dut nonbait.

tukoak" dira: *dulako, dunik, nauna, zegon, zerabilkin*, ta gero *aisala*. Aditzaz kanpora ere badira laburpenak, orain beintzat: *areqorik, ordun, ua*.

Aditz sintetikoa artu du batipat Olabide'k enseiukarrean bezala, emen metatu ditu ikatz-illintirik bizienak irakurlearen buru-gaiñean: "Yainkoaren emaria ba'zenezagu, ta "idazu ur" dasaizuna nor dan ba'zeneki, ur bizia zerorrek zeneskayoke." Beste pasarte askotan bezalaxe, elkarrekin daude or, pillaturik, otsoak ardiekin iduri, erabiltzen diren adizkiak, erabilli izanak eta sekula erabilli eztirenak. Ona beste bat: "Abraham'en seme ba'ziñate, Abraham'ek zekionari zuek ere zenekiokete." (Ioh. 8, 39.) Grekoz emango dut, eta eztaukat adarra jotzeko gogorik, norbaiti lagunduko diolakoan au uleretzen neri lagundu didan antzera: *Ei tékna toû Abrahám este, tà érga toû Abrahám epoiéite*. (Vulgata-k *facite* dio.) Urdail ona bearko du izan irakurleak orrelako aditz-pillo egoskogorrrak egosteko. Eta, zertarako? Labur-bearrez, izkuntzak indarrrik gal eztezan? (4). Ez ote da orrelakoak inguruko erderatan itz batez adierazten direlako eta lotsagarri litzakealako aiek baiño eskasago agertzea? Eta aiek itz batean esaten badute, guri, euskaldunoi, zer?

Alde onak baditu Olabide'ren izkerak, alde onak ugari, txit onak eta onenetakoak. Gaiari begira, aurrenik, esan dudan bezala, emen erabilli den arreta eta zeaztasuna. Alde orretatik *longe princeps* da Olabide'rena Bibliaren euskal-itzulpenen artean. Obe du ori aldameñean euki Izkribu Santuak euskeraz aipatu bear dituenak.

Izkuntzari dagokionez ere, dudarik gabe, ezin-utzizkoa eta miratu bearrekoa da aurrerantzean euskal-aberastasun zaar eta berrien bilduma jori au. Ederki ikasi zuen euskeraz Olabide'k. Eta buruz, tajuz ta adorez, ez esku arriñez nekearen nekez baiño egiten den lanari gertatu oi zaionez, arena ere iraukorra izango da. Joera ortakoen artean baiñipein gailen eta nagusi jasoko du burua.

Señalagarri diren zatiak elirake berealakoan aipatuko. Euskal-itz eta esaeren balioa ederki azaltzen du sarritan: *esku-igar* "habens manum aridam" (Mc. 3, 1), *makur aundia da, noski, zuena* (1 Cor. 6, 7), *nereak egin du* "consummatum est" (Ioh. 19, 30), eta zenbat eta zenbat. Goramen bereziak merezi ditu euskal-aditzaren bereiztasunak bere lekuan utzi dituelako, euskalari gorengoen iritziak gora-beera (eta etziren zoritxarrez euskaldun berriak): bat da Olabide'rentzat *zatzaskit (zu!, ez zuek)* eta bestea, zein bestea ere, *zakizkit (zu!, be-*

---

(4) Laburrago mintzatu ziren aatik bein baiño geiagotan euskal-autore zaarrak. Etxeberri Ziburukoarena (*Eliçara erabiltceco liburua*, 274 or.): *Aha-sabaiari lehen datxekala mihia*. Olabide'rena (Ps. 137, 6): *Nere mingaña ao-sapayari itsatsita geldi bedi*.

riz ere). Orain, egia da, *mintzo zakida* ikusten dut Testamentu zaarrean (Cant. 2, 14): antolatzaillearena? Beste leku batean, bear bezala, *erruki zakiskigu* (=bizk. *zakiguz*) ageri baita (Tob. 8, 10), *urrikal zakiskigu* Duvoisin'enean. Orain berriro izan diren bozetan, eztakit Olabide'ren botoa jaso duten: *bait-* darabil beti onek.

Uts larriak, bi ditu itzulpen onek. Esan dudan naturaltasunik eza, aurrenik, eta pekatu larria da. Laboratorioko ontzien erdian jaio dena, *Faust*-eko Homunculus aren gisa, nekez elduko da gizatasun osora. Beste utsa teoriari dagokio, baiña saioetan teoriak, eta teoria zuzenak, bear du izan gidari, sasi-tartean galduko ezpagera.

Biotz-biotzez nai zuen Olabide'k euskalkien arteko batasuna, etzuen ordea bear zen lekuan billatu. Aurrera, gerora begira zegoen ura eta euskalkien batasuna atzean, aldi igaroan daukagu: iñoiz izana da eta gero eta urrutiago dagoena. Urteak joan-ala, euskalkiak bereizten eta elkarrengandik urruntzen ari dira, edozein izkuntzaren dialektuak bezala. Bizkaieraren berririk eztuen giputz batek igerriko dio gutxi gora-beera zer esan nai duen *astoa legez* edo *ni bere* irakurtzean: errazago, nolanai ere, *astoa lex* edo *ni be* irakurtzean baiño. Bearrak eta indarrak batera joerazten ez gaituzteño —eta txorakeria litzake orduan euskaldun guztiak giputzon esanera egongo direla sinestea—, atzera begiratu bear dugu, euskalkiak are geiago elkarrengantik bazter ezitzezen. Nola, gero? Zenbait puntutan erraz da azaltzen: idatz dezagun *jakin*, *duela*, *zuen*, *orduan* lapurtarrek bezalaxe eta gaiñera Gipuzkoa'n izan diren mordoillo-antzeko idazle guztien erara.

Itz batean, eredutzat artzekoa dugu Olabide. Giza-eredu jatorra dugu, gutxi bezalakoa, euskera ain ongi ikasteaz gaiñera orrenbesteko lan ikaragarria egin zuelako. Euskaldun berri izanik eragozpen geiago zuen ezker, ohorea ere neurri andiagoan dagokio.

Izkuntz-eredutzat, ordea, gidari segurutzat, iñola ere ez. Etzen berez iztun trebe orietakoa —Jainkoaren doia izaten da ori—, jakintza-gizona zen izatez, ezer baten. Nai zuena zeazkiro adieraziko zizun, naiz astun eta korapillatu-antzean geienbat: etzen itzekin bestela bezala jolas arin-bizian ibiltzeko gizona.

Bestetik, etzuen beñiere menderatu izkuntza, eztiot Axular'ek, Mendiburu'k, Agirre'k edo Prai Bartolome'k bezala, ezta umillago diren Duvoisin'ek, Lardizabal'ek edo Uriarte'k adinean ere. Etziztzaion eman izkuntza, egia, nekearen nekez bereganatu zuen, baiña puntu onetan eztio orrek, zoritzarrez, batera ajola.

Gero eta obeto ari zela ere, egia da. Liburu onetan bertan, Orixe'k erakutsi duenez, alde andia dago Itun zaarretik, oraiñengo itzulitik, Itun berrira. Itun zaarrean bertan, ordea, eztira bear bezain urriak

pasarte gogor eta legorrak. Asieran aipaturikako orrialdeen ondoan dago onako au: *Yainkoak, ogasun eta onak, / ayetatik yateko aukera eta dagokiona arrtzea, / eta, bere lanean bertan pozik izatea damazkion gizonak, / Yainkoarengandik emari au du.* (Eccl. 5, 18.) Nekez arkituko da zati luze xamarrik ukitu gabe euskaldunei eskein dakien-kenik.

Bein, aldizkari onetan (EGAN 1957, 133 or.), Axular'en alde onez eta txarrez mintzatu zitzaigun A. Mujika: arriskubide izan di-teke, zion, euskal-gaietan ongia eta gaizkia ezagutzeko ainbat jakituri eztutenentzat. Nik, berriz, bestetan ikusten dut arriskua: Olabide'ren Itun zâr eta berrian ez ezik, azken urteotan egin diren beste zenbait saiotan ere bai. Emen ere eztago bide galtzerik gauzen berri dakienaren-tzat, bai ordea auzi askori buruz —eta euskal-gramatikaren pun-turik geienak auzi biurtuak ditugu gaurko eta emengo euskaldunok— zalantzan dagoenarentzat.

Zer dago baztertzekorik Axular'engan, oraingo ustez? Itzak, gu-txi edo geiago (*desplazer, desordenatu* eta antzekoak), *ezen, nola, non* eta *zein* batzu; itz-ordena ere apur bat aldatu bear omen zaio, guztiok dakizkigun legeen arabera. Euskal-gramatikaren mamiari eta biotzari bagagozkio, ordea, baditeke ifioiz oker ibiltzea Axular, baiña eztat nik beñiere uts arkitu.

Ezta ori Olabide'rekin gertatzen zaiguna. Itxura txarreko esaerak ugari ditu: *mintzo egiten zitzaien* (Mc. 2, 2), *zoaz, ordea, apaizari aurkezteko* (Mc. 1, 44), *amets askotik, iruzurrak datoz* (Eccl. 5, 6), *ezagun dut* (Eccl. 3, 12: *ezta nabari dut, ezagutu dut* baizik), *nere-kiko niotsan* (= *mion*, Eccl. 3, 17).

Ar dezagun *eritzi* aditzaren jokaera. Oiturarik zaarrena —ta ja-torrena, noski— dativoarekin erabiltzea da. Onela Leizarraga'k: *hari eritziren zayo Emmanuel, Lystrakoek Barnabasi Iupiter eritzi, eta Pauli Merkurio*; onela bizkaitarrek: *Alan derist Peru Landetako (Peru Abarka), ta alan orazinoe batari deritxo barrukua ta bestiari aozkua* (A. Villasante'ri eskerrak ezagutzen dudan XVIII'gn. men-dearen azken-aldian egindako Kristau-ikasbide batean). Orobat Gi-puzkoa'n: *Ango elizari deritza Eleiz garailea edo bengularia, Nola deritze beste Ordenai?* (Ubillos). Larramendi'k, iztegirako itz-hilla zebillela, onela galdetzen omen zien baserritarrei: *Oni nola deritza?*

Bestetan ikusi eztudana Olabide'gan dakust: *Mari ez ote zeritzak onen ama...?* “*Amak bear luke, nik uste —dio Zaitegi jaunak, Euzko-Gogoa, 1958, 603 or.—: ama irart-okerra bide da.*” Ezta, ez, irart-okerra, urrena beste au baitator: *Zeuden mendia Oliamendi de-ritza*. Testamendu zaarrean ere orrelaxe darabil: *Aren ama Amital zeritsan* (Ier. 52, 1).

Okerragoa da emen agertzen den ikako izkera ikaragarria: *Etsita ote zeudek nagusiak Kisto'a dukala au? Bañan au nongoa dukan bazekikagu; Kisto'a zetorrkanean, berriz inork ez zekikek nongoa dukarik* (Ioh. 7, 26-27). Ez ote dakar onek gogora arako *abominatio desolationis* ura? Belarriko miñak salatzen du ezin ditekeala gure izkuntzan orrelakorik esan.

Saioa egiña dago. Eztago bide orretatik Olabide baiño gorago joaterik. Liburu au ezta inondik probetxugarriago bide orretako amildegiak agerian uzten dituen aldetik baiño. Argituko aal ditu Jainkoak guztion begiak, gure izkuntzaren onerako!

Liburu au argitara den mallan argitaratzen egiñaalean saiatu diren guziek zorion beroak merezi dituzte, Aita Etxeberria'gandik asita. Papera, inprenta-lana, oarrak, argibide ugariak arretaz landuak izan dira. Poztutzen gaitu benetan "Jesus-en Biotzaren Deya" berriz ere euskal-bideetan barrena abiatu dela ikusteak.

L. MITXELENA

ZERU-MENDITIK.—*Iratseder*. 1959. Editions Ezkila. Notre Dame de Belloc.

Ez da egia noski orain irureun ta irurogei-bat urte Salas Barbadillo'k ziona. Alegia, Euskalerrria'k olerkaririk ez duala ematen. Gure iritzia da, olerkariak bai, ta ugari gañera, ematen dituala gure lurrak, baña onak, gutxi.

Bestalde, esan izan oi da, bertsoak, ez onak, baizik txit onak bear dutela izan. Bestela, ta on utsak badira, txarrak izatea bezala dala-ta.

Egia esan, esaera auek zer-ikusi aundirik ez dute ez *Iratseder*'ekin ez bere *Zeru-Menditik* bertso-bildumarekin. *Iratseder* olerkari bikaña bait-da, ta *Zeru-menditik* berriz goieneko mallako bertso-bilduma.

Zeru-Menditik iru ataletan bereistutako berrogei-bat olerki dakartzki. Guziak, 1941 ta 1946'garren arteko urtetan egilleak antolatuak. Atalen izenak auetxek dira: *Munduari ihes*, *Munduari gogor* ta *Munduari nausi*.

Jakiña, olerki guziak ez dira on-osoak. Ez eta doaiez berdiñak. Batzuek besteak baño obeak dira, baño danak, txit jasoak eta gain-gañekoak ez diranak ere, badituzte ahapaldi bat edo beste eder-erna-garriak.

Iratzeder beraren doairik garaiena berriz, nortasuna da iñolaz ere. Ta nortasun au alako *fraidetasun* batean-edo ezarri ta errotua dago. Ez ordea edozein *fraidetasunetan*; *fraidetasun* uts-soil ta garbi batean baizik. Zeatzago esateko: beneditar *fraidetasun* ziñezkoan. Ta ez da arritzekoa. Iratzeder, irakurle guziok jakingo dezutenez, Beloke-ko praille beneditanoa bait-da.

Baña ez uste izan bilduma ontako olerki guziak erligio-gaiezkoak diranik. Badira bestelakoak ere: familiari ta Euskalerra'ri dagozkan gaiezkoak, esate baterako. Baita jostakin bat edo beste ere. Ta txit politik, gañera. Adibidez, *Chinkulin* izenekoa.

“Chinkuli kuli chinkulin
Nere maiteño chocholin
Cho! Cho!
Chinkuli kuli chinkulin
Jainkoa dago zurekin
Cho! Cho!”

Dana dala, ezin uka erligio-gaiezkoak dirala noski olerki-xorta ontako neurtitzik ederrenak.

Auen artean merezi dute aipamen bat *Deus, Deus meus* deritzatenak. Izen ontako eleiz-eresiaren *parafrosis* bat da poesi au, ta iñolaz ere, euskeraz ogeitabost urte auetan idatzi dan ederrenetakoa.

Onatx bere ahapaldi bat:

“Jainkoa, nere Jainkoa,
Zertako zaude, nitarik urrun, zertako nauzu ahantzi?
Auhenez eta marrumaz nago, atsekabeek ithoa.
Egunaz deika, gauaz oihuka behar othe dut nik bizi
Jainkoa, nere Jainkoa.”

Euskalerra'ri buruz antolatutakoen artean berriz onentxoena, gure iritzi apalez, *Nun habil orai?* izenekoa da:

“Etchahun!

Nun habil orai, Etchahun, zoin bidetan kantuz,
Hire pertsuño minkorrek jender karkailatuz?
Hire bihotz kartsu eta zabalegi hori
Bidetan othe deramak zarrapo ta zauri?
Herrestan othe haiz bethi beilaz-beila joaki,
Ezpain zimurrak irri, barnea urriki?
Ez othe ditek geihago, ontsa bazkaldurik,
Kikera zolan kausitzen hire trufa tcharrik?

Etchahun!

Izen bero, izen ilhun...

Etchahun!”

Ernagarriak dira *Amatto bihotz sabala, Ez nauke, Elgarrekin, Jakes, Azken orena* ta abar ere.

Gogoangarriak benetan, *Azken orena*’ren bukaerako bertso auek...

“Hil-da bakean. Gana da. Eta haren gorputza,
Bi eskuak juntatuak, ohe gainean datza,
Hil soineko duelarik zerume jauntzi beltza.

... ..

Hor da, airaldiz ase hegaztin bat bezala:
Hegal kartsu hoik bilduak, hor ezindurik hila,
Begotartean atchikiz zoraldien itzala.”

Liburuxkaren lenengo orrialdean itz auek ezartzen dira: “Zorion keta dabilzan —Eskualdun anai gazteri— Jainkoak oro helaraz gaitzan Bethiereko Eskual-Herrirat kopeta-gora eta kantari!”

Ta auek berriz azkenekoan: “Agertzekoa: ARGIZ ARGI (1947-1957).”

Betor aguro.

A. ARRUE

Aita Manzisidor, S. I. SANTU BIZITZAK, EGUNEAN EGUNEKO. Lenengo xorta: Ilbelta, Otsailla, Epailla, Jorrailla. Bilbao, 1958.

Gero eta larriagoa da euskaldunok langille argi eta porrokatu bati, A. Manzisidor jesulagunari, diogun zorra. Jendeak ain ongi artu duen liburu sail azian *Gure Patroi Aundia*, San Inazio'ren bizitza ederra, genduen azkena (1956). Eta orain eskeifii diguna ezta iruko baten leen zatia besterik.

Egunean eguneko Santuen bizitzak, Kristau-urtea, gogoko irakurgai da aspaldidanik mundu guztiko kristautentzat; ortik atera dute eta ateratzen on eta atsegin. Euskaldunok, ordea, urri genbiltzan. Eztakit ba ote genduen beste bildumarik, Joannateguy'ren bi liburuez kanpora: *Ehunbat Sainduen bicitzea* (1876) eta *Sainduen bizitza* (1890, Ilbelta-Apirilla bakarrik). Gipuzkoa-aldean beintzat oraingo au da, noski, leenbiziko sorta.

Santu bakoitzaren kondairari buruz enaiteke ezer esaten ari, eta eztago ezer esan bearrik, iturri onetara jo baitu A. Manzisidor'ek ur-billa. Izkuntzaren aldetik, ezin obeki dagokion gaia aukeratu du egilleak. Gertakariak kontatzen mutilla izan da beti (eztago *Gure Patroi Aundia*-ri begiratu besterik) eta bizi eta argiro kontatzen duena euskera erraz, laster, malkarrik gabeko batean esaten du.

Euskera ori txukunago agertzen da oraingoan bestetan baiño: leen falta zuen azken leunketa apur bat badu orain. Zenbaiten laguntza aitortzen du esker onez egilleak liburuaren itzaurrean eta esker ona merezi dute irakurleengandik ere.

Egingo nuke izango duela liburu onek irakurle ugari. Ori merezi du eta orrela izango al da arimen eta izkuntzaren onerako. Euskal-idazleak berak ere ezta ezer galduko ori irakurtzearekin. Izkutu sakinik ikasiko ezpadu ere, aaztuxe dauzkagun gauzatxo bat edo beste ikas dezake: euskeraz lasai, jator, leunkiro eta irakurlearentzat nekerik gabe mintzatzen.

Ar bitza egilleak, berriro ere, EGAN-en eta nere zorion-eskerrik beroenak.

L. M.

EUSKAL-ANTZERKIAK. KONTU-KONTARI. Etxaniz'tar Nemesi. "Kuliska Sorta", Itxaropena Argitaldaria, Zarautz, 1958.

Zarautz'ko Itxaropena etxe ezagunak bere "Kulixka-sorta" liburu sail politean D. Nemesio Etxaniz idazle bizkorraren "*Euskal-Antzerkiak ta Kontu Kontari*" deritzan idazti mamitsu bat eskefi digu. Auxe, benetan, azkoitiar apaiz burutsu ta emankorraren idazlanen aukera ezin ta egokiagoa, aren doai, goi-argi ta asmamen indarra guri erakusteko.

Lenengo antzerkiaren izena "*Gabak zekarren eguna*" da, Arantzazu'ko Amabirjiña agertu zaneko gertakizunez egiña. Antzezlagnak garai artakoak beren jantzi, itxura, esaera ta eresiz apainduak. Baita ere, ordea, beren gorroto, grifiña txar eta billaukeriz zirikañuak. Azkenean gure antziñako asaben artean pakea nagusi... ta Amabirjiña erregin, maitasuna garaille irtetzen diralarik.

Antzerki au itz lau baiñan noizik beinka bertso ederrez ornitua Arantzazu'ko Praileak eraturako batzaldian saristatua izan zan. Zuzen eta legez irabazitako saria. Ongi merezi bait du.

Kondaira-zale ta antziñateko maitaleak ba dute nun ase bere Histori egarria; ta gure antzeslari taldeak gai biribil ta ikusgarri bat antzezkizun dotore-dotore bat eratzeko. Noiz ezagutu al izango degu egun ori? Irrikitzen gaude bai antzerkigille ta bai antzezlariok txalotzeko.

"*MAITE ERE NEURRIZ*" deritza bigarren antzerkiak. Atal bakarrekoa degu. Oraingo aldikoa, biotzbera, espa gaiztoz betea. Beste aldetik ordea, teatroa, bizitza bezela burruka bait da, sentimendu samurrez, ta eguberri usaiez oretua. Egiaren antz gutxitxo nabaitzen diogu. Sumatua gertatua baño geiago. Olako ipuin itun-pozgarriak maite dituztenak erruz dira ordea. Eta iñori ez zaio izango gogaitgarrri txukun, txairo ta errez idatzia dagolako.

"*BIZITZA ZOTZEAN*" au ere ekitaldi bakardun komeritxoa. Obeto esateko bakarrizketa edo "solilokio" bat. ANTON gizarajoaren monologoa bere burua iltzea erabaki duanean azkenean, zorionez *Olentzaro begi-gorri*'k biurtzen dio biziteko gogo.

Mintzaldi sakon, bizi ta giartsua arlotearen ezpañetatik ateratzen dana. Jardun mingotsa ta erabat parregarria.

Idazleak giza-biotza ongi ezagutzen duala adierazten digu; eta euskeraz gauzak goitar irritsu eta errikoï esaten iñor gutxik irabazten diola ere bai.

ANTON doakabea HAMLET txiki bat dugu; ta Etxaniz antzerkigillea'ri Shakespeare'ren antza usmatzen diogu. Nola nai poeta ta pensalari zorrotz bat. Jarduna antzezlari bikain batek bere gain artzen

ba'du atera lezaioke txinparta ederrik entzule-ikusleen biotzak ikutzeroño.

Azkeneko antzerkitxoa goibel itunetakoa dugu: "GABON ZAU-RIA". Ongi idatzi ta tajutua au ere.

Lizardi'ren "Xabiartxo"ren gaia arturik senar-emazte batzuen kezka larriak agertzen dizkigu, il zorian daukaten aurtxoaren aurrean. Batik bat ama saminduak seaskan eri dagon semetxoari egiten dion itzaldi samurra; ta festa; ematen dizkion musu, losin ta laztanak. Amaren solas gozo, eztitsu ta maite-maiteak... biotzetik atera oi ditunak egilleak ondo asmatu ta egiatzki aldatu ditu gero GABON jaiari lotuta bukaera unkiagarri batez.

Plauto erromatar komerigille otsaundikoak lan ederrenak zartuta gero ondu omen zituen. Beraz Etxaniz jauna lore-lorean zaude, adinean bide ortatik jarraitzeko. Garaipen koroia laister dukezu buru zuriaren gafean. Euskal teatro-zaleok ba dute nun aukeratu zer bait eder eta berri ikasi ta gertu nai ba'dute aurrerantzean.

A. M. L.

ORBELAK. *Kerexeta'tar J. "Arantzibia"*. Zarautz, 1958.

Poesi-liburu onen "Itzaurre-orde" argian, ederki arakatzen ditu Lekuona euskaltzaiñak oraingo lirikaren ezaugarriak. Orietakoa omen dugu illuntasun apur bat ere: "Ez dala poesi-mueta au sobera argi izaten; illun-antxa baizik, laño-antxa, lanbrotsu. Naita gafiñera; naita illun. Egunsenti-antzer, edota illunabar-orduetako argi il antzera. Lanbro-antzean egindako margo-lana bezela."

Neretzat beintzat orrela da eta orrela aitortu bear. Barruti orretan "kristau berria" naizen ezker, sarrera gutxi izan dudan ezker, alegia, maiz somatzen dut illunbetan nere burua. Bear bada, gauzak berez ur gardena bezain garbi direlarik, nere begi kamutsak dira argia ikustea eragozten didatenak.

Ezin naiteke, beraz, urrutiegi ausar kritikan. Nere ezjakiñean ere, zerbait igertzen diot beñiñein "Arantzibia"-ren doñuari: berria dela eta batez ere bere-berea duela. Iru sailletan berezi ditu olerkiak, beti labur eta txairoak: Izadikoak, Maitezkoak, Biozkadak. Gaiak, ikusten duzunez, nonnaikoak izanik, euskal-olerkarien kuttunetakoak

dira. Baiña eztirudi emen, inolaz ere, betiko leloa entzuten ari geranik; betiko leloa bada ere, "Arantzibia"-ren eskuz antzaldatu ageri baitzaigu. Sorgindua ere esan diteke, edertasun-sorkinkeriz, sorgiñak eta sorgiñen erregiña ezpaitabiltza olerki auetatik urruti:

Amboto'ko Anderea

Batzarre-buru nagusi.

Olerki oin-arin auetan inoren itzalik ikus baditeke, "Lauaxeta"-rena dela esango nuke, *Arrats-beran-go* Lauaxeta'rena, euskalkia delako edo. Erri-gaiak, erri-apaindurak dira beti oifarrri ta, alaz ere, eztitugu maiz aski arpegi ezagunak ezagutzen. Ain daude sotildurik, itxuraldaturik, eder-lañoz inguraturik. Eta bertso biribilletan emanik, onako auek bezala:

Alako baten, txistu min batek

Iratzartu dau goizeko isilla:

Azkon zorrotz bat arin-aringa

Urten da, egas, norbaiten billa.

Gogoz eta nekerik gabe irakurriko ditu edonork liburu onetako olerkiak. Liburua bera ere, Itxaropena'renean egiña, txukun-atsegiña da bere utsean.

L. M.

IPÍÑA TA IPÍÑA'TARREN BARRI. Bilbao, Verdes-Atxirika'renean, 1958.

Liburutxo au —dio azalean— "bertako seme batek Ipiña'tarrai biotzez eskintzen deusie". Badakit nor den Ipiña'ko seme zintzo eta euskaltzale sutsu ori; eztakit, ordea, badudan eskubiderik bere izena agertzeko, ixilpean gorde nai izan duen ezkeroko egilleak.

Besterik, beintzat, ager dezaket. Eztitu 35 orrialde baizik Ipiña, Zeanuri'ko auzoaren berri onek, baiña orrialdeak urri bezain trinkoak dira. Or daude azalduak auzoaren izaera eta egoera, Ipiña'ko eliz-gauzen kondaira (eliza, abatetxea, illerria, ermitak) eta ipuin-sorta mardul bat azkenik, bertan bildua.

Badute burua arro jasotzeko eskubidea Ipiña'tarrek auzoko berriak onen txukunki euskeraz ipiñiak ikustean. Gaiñerako euskaldunek ere irakur bezate mesedez irakurgai au: eztute ezer galduko, bai asko irabaziko. Atsegin biziz irakurriko baitute Arratia'ko izkera

gozoan egiña dagoen liburuxka polit, jator, mendi-usai sarkorrez beterikako au.

Sarrera Mañarikua jaunarena du: izena aipatu ezker, zertarako besterik esan?

L. M.

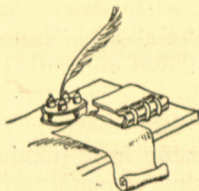
*Pierre Lafitte, de l'Académie Basque, AUTOUR DE LA BIBLE
TRADUITE EN BASQUE PAR LE PERE R. OLABIDE.
Bayonne, Editions "Herria", 1959.*

Herria aldizkarian argitara dituen artikuluekin liburuxka polit bat osatu du Lafitte jaun euskaltzaiñak. Aita Olabide'ren *Itun sâr eta berria* dela-ta, ederki agertzen digu noiz eta nola eman izan diren argitara euskeraz Izkribu Sainduak, osorik ala zatika, eta nor izan diren itzul-lanean saiatu direnak. Egoki erakusten digu euskal-literatura osoan ageri dela, oiezaz kanpora ere, Biblia-ren ukitua eta distira

Aita Olabide jesulagunaren bizitza labur bat dakar bigarren partean eta beronen *Itun sâr eta berria*-rekiko iritzia azkenik. Euskal-literaturaren gain-barrenak ain ongi dakizkien egilleak eskeintzen dituen argitasun ugariak ezin obeki datozkigu euskal-letren kondaira erdipurdika baizik ezagutzen eztugunoi. Iritzi zuzeneko da, gaiñera, guztiok dakigunez, eta neurri doia darabil nori berea ematean.

Oar bat. Royaumont'en antolatzailea —agian, obeki, Larregi'rena— Lardizabal izan zen gure artean, ez Añibarro. Lardizabal'en liburuaren bigarren zatia, *Testamentu berriko kondaira edo historia*, agertu berria da berriz ere (Bilbao, 1957).

L. M.

“LORAMENDI” Fr. Joakin Bedoñakoaren Gorazarrez Euskaltzaindiak Antolatzen duen literatura-sariketa.

1. Sariak, urrengo aipatuko diran gaiez egiñikako lanentzat izango dira:
  - I Bertsotan. Nai dan bezalako luzeera eta gaia duen poesiarentzat. Leenbiziko saria, bi milla pezeta; bigarrena, milla.
  - II Itz lauz. Bere denboran ikusiaz eta iritziak emanaz “Loramendi”-ren poesiaz egiñikako lanentzat. Lanen luzeera ogei eta berrogetaamar orrialde artekoa izango da. Sariak, leenbizikoa milla pezetakoa, eta bigarrena, bosteunekoa.
  - III Itz lauz. Milla pezetako sari bat ipintzen da Leniz aranz egiñikako lanik onenarentzat: bere historia, biografia, ikuspegiak, eta abar. Luzeera ogei eta berrogetaamar orrialde artekoa.
  - IV Teatroa. Sari bi ipintzen dira, bi milla ta bosteun eta milla ta bosteun pezetakoak, bi teatro-lan onenentzat, ekitaldi batean edo geiagotan idatziak. Obeto ikusia izango da sariketarako nolabait Leniz aranari dagokoa (bertan gertatzen dalako edo bertako ipuiñetan edo historian erroa duelako).
  - V Poesia-esana. Sari bi daude, bosteun eta berreun eta berrogetaamar pezetakoak, “Loramendi”-ren poesiaren bat ondoen esaten duten aurrentzat, bai neskatiñla ta bai mutikoentzat.
2. Lanak Euskaltzaindira bialdu bear dira, Gipuzkoako Diputaziora, 1959 abuztuaren 20-a baiñño leen, makiñiaz idatzirik eta lerro-une bat utzirik. Lema batekin firmatu bear dira eta lemaren giltza sobre itxi batean bialdu.
3. Batzarrea Euskaltzaindiak izendatuko du.

EUSKALTZAINDIAREN AGIRIA EUSKAL-ITZEI BURUZ

Euskaltzaindiak, idazlari ta izlariet zuzenbide batzuek eskeifii naiez, eta asko zuzenbide oien zain-antzean daudela jakifiiik, onako agiri au azaltzendu :

Oiñarri-legea

Iztegi-sailllean ezta bidezko itz asmatuetara jotzea ezin bestez baizik, eta orduan ere itzen erabidean izkuntzaren joerak gordeaz. Ori iztegiari gagozkiola. Gramatikaren barrutian, ordea, ezta sekula zillegi asmatzen ibiltzea edo izkuntza aldatu nai izatea.

Euskal-itzak zein diran jakiteko bidea

Eta iztegiaren auzi au xehetasun geiagorekin garbitu naiez, euskal-itzak zein diran, au da, euskal-literaturan erabiltzeko itz jatorrak eta bidezkoak zein diran jakiteko, bidea eta neurria finkatu nai du aurrenik Euskaltzaindiak. *Euskal-itzak dira euskera bisian sustraituak daudenak.* Sustrai ori zenbat eta sakonagoa izan, ainbat ete eskubide geiago du itz batek erabillia izateko. Itz baten zabaluneak, antziñatasunak eta idazle-zaarrak itz ori erabilli ote duten jakiteak, asko esan nai du itzaren sustraia zenbateraiñokoa dan neurtzeko. Sustrai aundiko itzak, bada, euskal-itzak dira, naiz eta erderatik etorri. Bada gure iztegian olako itzen pilloa : jatorriz kanpotik sartuak, baiña euskeran gogotik errotuak daudenak, alegia. Beraz, etxeko biurtuak dauzkagu, gure gureak dira itz oiek. Euskal-itzak dira, bada, erderatikakoak izan arren. Itz oiek eskubide osoz erabilli ditezke, eta oien lekuan erabiltzeko asmatu diran itz berriak eztira geienetan euskal-itzak eta eztute aiek ainbat eskubide erabilliak izateko.

Ona emen olako euskal-itz jatorren zerrenda bat. Erderatikakoak izanarren, etxeko biurtuak dauzkagu eta, emandako neurriaren araura, euskal-itz jatorrak dira :

Abendu, aingeru, alkate, bake-pake, balio, bekatu-pekatu, doe-doai, damu, deabru, errege, erregeña, erlijio-erlejiño, familia, fede, fruitu-frutu, gorputz, gramatika, gloria-loria, infernu-inpernu, jende-jente, kantatu, kolore, liburu, lore-lora, mundu, meza, obeditu, olgeta, paradisu-parabisu, sakramendu-sakramentu, saindu-santu, umil, zeru...

Euskaltzaindiak, bada, itz auek eta antzekoak diran beste asko, eskubide osoz erabilli ditezkeala erabakitzen du, euskaldunak, jatorrak eta garbiak diralako. Eta idazle ta izlariet erabilli ditzatela eskatzen die, itz asmatuetara jo gabe.

Berebat, izkuntza berezien gaiñetik zabaldurik dauden kultura eta zivilizaziozko itzak ontzat artzea eta erabiltzea Euskaltzaindiak begi onez ikusten du. Adibidez, politika, teknika, literatura, liturjia, metro, kilometro ta abar.

1959 APIRILLAREN 2-an.